

اعتراض سیاسی در
قانون اساسی به این
شکل مطرح شده
است: اول اینکه
جامعه دارای ثبات
سیاسی باشد، وگرنه
در زمانی که جامعه
از ثبات سیاسی
بهره‌ای نداشته
باشد، به سوی ناامنی
حرکت می‌کند؛
دوم اینکه اعتراض
باید کرامت انسانی
را مدنظر قرار دهد
و آن را به چالش
نکشد؛ سوم اینکه
اعتراض نباید آزادی
فرد و جامعه را مختل
کند.

مفاهیم

اعتراض سیاسی یا مدنی از مفهوم اعتراض سرچشمه می‌گیرد. اعتراض در لغت به معنای انتقاد، ایراد، بازخواست، تعرض، خرده‌گیری، مؤاخذه، نکته‌گیری و واخواهی آمده است (معین: ۱۳۸۱: ۱۶۷). اعتراض سیاسی در نهاد مفهومی خود یک کنش محسوب می‌شود. دیتر کنش اعتراضی را این‌گونه تعریف می‌کند: «فعالیت اعتراضی شیوه‌ای از کنش‌های سیاسی با هدف اشکال وارد کردن به سیاست‌ها و شرایط است که مشخصه آن، نمایش یک ویژگی نامتعارف برای گرفتن امتیاز از نظام‌های سیاسی و اقتصادی است؛ این در حالی است که فعالیت مزبور در داخل نظام صورت گیرد (دیتر، ۱۳۹۵: ۷۷) بنابراین اعتراض سیاسی به رفتار جمعی تمام یا بخشی از جامعه نسبت به شبکه رسمی قدرت یعنی دولت و حاکمیت اطلاق می‌شود که هدف آن مخالفت و خرده‌گیری است و موضوع آن نیز در حیطه امر سیاسی رقم می‌خورد (اپتر، ۱۳۸۰: ۳۶؛ حسینی، ۱۳۹۱: ۲۹).

مبانی حقوقی اعتراض

اعتراض ابراز مخالفت به یک اندیشه یا عمل معمولاً سیاسی است. مقصود از اعتراض مدنی، اعتراضی است که مبتنی بر مدنیت (نه بدویت) باشد و در چهارچوب مسالمت‌آمیز بودن بگنجد. اعتراضات مدنی ممکن است به صورت خودجوش و فوری یا سازماندهی شده و تشکیلاتی در واکنش به مسائل و اتفاقات مختلفی از قبیل وضعیت سیاسی و اقتصادی برپا شود و در نتیجه ممکن است موقعیت‌هایی غیرقابل پیش‌بینی برای مقامات حاکمیت فراهم آورند (سازمان امنیت و همکاری اروپا، ۱۳۹۵: ۴۰).
نظام‌های حقوقی در قوانین بین‌المللی فقط از اعتراضات و تجمعات مسالمت‌آمیز حمایت می‌کنند. منظور از مسالمت‌آمیز بودن، ممنوع بودن هرگونه استفاده از سلاح، زور، تحریک، تهدید، خشونت، بستن راه‌ها و مختل ساختن نظم و امنیت عمومی است. مقصود از مسالمت‌آمیز این نیست که مخالفت جمعی از افراد و آحاد جامعه را در بر نداشته باشد، بلکه مقصود رعایت حقوق عموم مردم است (سازمان امنیت و همکاری اروپا، ۱۳۹۵: ۴۱).

اعتراض در حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران

بر اساس اصل ۲۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران «تشکیل اجتماعات و راهپیمایی، بدون حمل سلاح، به شرط آنکه مخل به مبانی اسلام

نباشد، آزاد است»^۱.

• بنای اصل

این اصل برای تأمین یکی از حقوق ملت است تا در مواقع لزوم بتوانند با